

1 Jak voní dešť

Tvorba vůní se podobá skládání hudby, jen tóny v akordech nahrazují vonné složky. „Kdyby lidé dali více na svůj čich a obklopovali se vůněmi, zbavili by se stresu a nakopli své libido,“ říká parfumérka Kateřina Nováková, která při tvorbě parfémů čelí mnoha výzvam: například jak předčit přírodu.

Vonné esence mají svůj původ v různých částech světa. Z Česka pochází například vůně lišejníku. FOTO MAFRA – PETR KOZLÍK

Na začátku byl absint, popisuje Kateřina Nováková start své vonné cesty. Když se pro svou seminární práci na studiích VŠCHT snažila odkrýt tajemství psychoaktivní látky přítomné v absintu a její působení v pelyňku a šalvěji, účinky rostlin na mysl a tělo ji oslovily natolik, že se rozhodla stát se parfumérkou. O šest let později mě již vítá ve vlastní galerii vůní v pražském Karlíně, které dominuje příjemný odér pryskyřice. Ovonět je zde ale možné na čtyři sta esencí z celého světa, včetně specialit jako vůně deště, živočišné ambry či helionalu, z něhož se vyrábí extáze.

LN: Jaká vůně se vám nejvíce vybavuje z dětství?

První čichový vjem, který si pamatuju a který mě upoutal, jsou fialky. Rostly u mé babičky na zahradě v Opavě a mám s nimi spojenou nejen vůni květů, ale i ozonu, vlhké hlíny a probouzejícího se jara. Vůni fialek považuju za začátek své čichové cesty.

LN: Vyrobila jste si vlastní fialkový parfém?

Snažím se o to, nejsem ale ještě moc spokojená. Z fialkového květu nejde běžně extrahovat vůně, jako je to třeba u růže nebo levandule. Existují sice některé metody, jsou ale velmi nákladné a nezaručují věrný výsledek. Nejmenší kvítky voní nejkrásněji, nemají ale zásobní orgány, které by vůni skladovaly, a hned ji emitují. Můžeme ji sice analyzovat, neumíme ji ale zachytit. Jak vyrobit vůni, která je všude

kolem, když se procházíme venku, když zrovna kvetou fialky nebo šeříky? To je pro parfuméra největší výzva a každý si na to musí přijít sám.

LN: Jak se člověk stane parfumérem? Podobný obor se v Česku nevyučuje...

Já říkám, že parfumérem může být každý, kdo vytrvá. Chce to hodně trpělivosti. Na začátku stálo velké zapálení a euforie, co všechno si můžete sama vytvořit. A pak vám dojde, že mistra všech mistrů – přírodu – nikdy nepředčíte. Vždycky to bude jen nedokonalá napodobenina její dokonalosti. Když pracuji s extraktem, jsem jen doručovatelem krásy, kterou už příroda vytvořila. Když mi ji ale příroda nechce dát a vytvářím vlastní vůni, hledám pátý element, kdy si budu moci říct „to je ono“.

Parfumérství je umění.

LN: Jak vlastně parfém vzniká?

Klient nebo parfumér musí mít nejdřív představu o náladě, kterou by vůně měla navozovat. A podle toho se určí základní nosný akord o třech tónech. Tvorba vůní se někdy přirovnává ke skládání hudby. Jako hudebník skládá z tónů akord, parfumér vybírá jednotlivé vonné složky, které spolu ladí.

LN: Existuje na to nějaký návod?

Tradiční technika míchání pochází od francouzského parfuméra Jeana Carlese. Jde v ní o správné sloučení látek různé těkavosti, které se dělí do tří skupin. Nejprve se hledá akord báze složený z nejtrvanlivějších látek, pak hlavní vonný akord, takzvaný akord srdce, v němž převažují středně těkavé látky, a akord hlavy z těch nejtěkavějších, které voní nejvýrazněji. Na parfumérovi je najít jejich správný poměr, aby spolu byly v harmonii.

LN: Dá se s vůněmi experimentovat a kombinovat na první pohled nekombinovatelné?

Ano, dvě látky, ač se zdá, že vůbec nejdou dohromady, se dají spojit pomocí vhodné zvolené látky třetí. Vše je o správném poměru. Moc ráda třeba pracuju s látkou, která je zodpovědná za vůni vlhké půdy. V parfémtech se používá, aby evokovala vůni deště. Ve vysoké koncentraci ale páchne jako plíseň.

LN: V parfumérství se využívají vsutku zajímavé ingredience...

To je pravda. Hodně oblíbený je třeba helional. Voní krásně jako zelený meloun, používá se do jemných kompozic nádechu leknínu nebo lotosu. Je to přitom sloučenina pro výrobu extáze. Primárně ale slouží parfumérství, jen někteří zjistili, že má vícero využití. Podobně je to s heliotropinem a heroinem. Při nakupování těchto surovin jsou pak omezení.

LN: Jak se vyrábí parfém na míru?

Vytváří ho vlastní nos klienta. Sám si vybere, co mu voní. Hledáme tři hlavní tóny vůně, které spolu ladí. Snažím se jejich výběr příliš neovlivňovat.

LN: Když přijdeme do obchodu s nespočtem různých parfémů, jak si z nich vybrat ten pravý?

Začala bych od začátku jako parfuméri – poznáváním jednotlivých vonných složek ve své čisté podobě. Tak přijdete na to, co je vám příjemné, a můžete je pak vyhledávat i v kombinovaných vůních.

LN: Je dobrý nápad dát jako dárek parfém? Každému voní něco jiného...

Parfém je vždycky dobrý nápad! Pokud chce muž obdarovat ženu, vybírá podle toho, čím bude ona vonět jemu samotnému, a chceme přece vonět svému muži! Jeho volba ale hodně napoví i o tom, jak nás vnímá a jaké asociace v něm vzbuzujeme. Více než

jejich pocity ale bohužel často při výběru vyhraje tlak prodavačky, která je přesvědčí o tom, co je teď nejvíce trendy.

LN: Dokáže parfém napovědět něco o tom, jací jsme?

Říká se, že ano. Některé studie naznačují, že svěží vůně preferují extroverti nebo lidé, kteří jsou ve stresu a lehčí vůně jim pomáhají se uvolnit. Introvertní lidé dávají přednost orientálním vůním, emociálně labilnější vůním pudrovým a aldehydickým, zatímco vyrovnaní lidé volí spíše přírodní složky. Já ale podobné rozdělování nemám ráda a na základě volby parfému své okolí neposuzuji. V každé životní chvíli nebo třeba i ročním období nám může posloužit jiná vůně. Je dobré si uvědomovat, co nám dělá dobře.

LN: Umí vůně léčit?

Je prokázáno, že si vůně dokáží poradit s řadou neduhů – působí na tkáň, imunitní systém, psychiku. Mohou mít podobný efekt jako farmaka, mají ale ještě tu přidanou hodnotu, že pomohou i naší mysli a duši. Je to léčba krásou.

LN: K čemu může která vůně posloužit?

Citrusy nebo rozmarýn jsou dobré na soustředění, povzbuzují mozek. Na uklidnění funguje levandule nebo meduňka. Záleží ale na individuálních asociacích. Já ale nerada rostlině prisuzuju jeden konkrétní účinek. Jsou mnohem komplexnější a někdy bychom se až divili, co všechno skutečně dokážou.

LN: Jakou roli v našich životech hraje čich?

V době, kdy jsme se čichem přestali orientovat a spoléháme se na požární hlásiče, data spotřeby a jiné detekce nebezpečí, je čich značně upozaděný. Zejména ve městech jsme audiovizuálně přestimulovaní. Klade se velký důraz na to, aby vše bylo vizuálně atraktivní, neustále nás obklopuje hudba nebo hluk, chybí nám ale stimulace vůněmi. Spousta lidí dnes trpí depresemi, je ve stresu, trápí je únava nebo pokles libida. Myslím si, že vůně by dokázaly hodně pomoci. Vždyť tolik vonných látek patří mezi antidepresiva nebo afrodiziaka.

LN: Říká se, že čich hraje velkou roli i při výběru partnera. Dokáže parfém svést?

Ano, vaši vlastní mysl. Když si díky parfému budete připadat více přitažlivá a naladíte tak svoji mysl, sami si realitu, že přitažlivá jste, vytvoříte. Parfém může být dobrý pomocník.

LN: Některé parfémy zákazníci lákají na obsah látek, které údajně zvyšují přitažlivost...

To je hlavně marketingový tah, lidi na to rádi slyší. Zatím nebyl identifikován konkrétní lidský feromon neboli sexuální atraktant. Látky s feromonní aktivitou, které se přidávají do parfémů, se teprve zkoumají a jejich účinek na člověka není jednoznačně prokázán. Další takový parfumérský mýtus je, že ženy navoněné grepem mužům připadají mladší až o sedm let. Za velice „sexy“ se také považovaly vůně obsahující živočišné složky jako ambra, pižmo nebo cibet. Univerzální „nápoj lásky“ ale neexistuje a ani si nepřejete, aby existoval. Přece nechcete přitahovat neselektivně všechny muže! Vlastní vůní nebo parfémem jistě můžu druhé k sobě vábit, je to ale vysoce individuální. Některé preference jsou vrozené, jiné kulturně získané. A zajišťuje se tím i evoluční pestrost. Spousta jedinců by jinak neměla šanci se rozmnožit.

LN: Známé značky parfémů koupíme po celém světě, fungují vůně univerzálně?

Parfém od jedné značky můžete sice najít všude, možná se ale budou lišit recepturou. V USA může být jiná než v Rusku. Na to se provádějí rozsáhlé marketingové průzkumy. Vůně levandule je v Japonsku například asociovaná s mladými dívkami, zatímco v Evropě se hodně objevuje v pánské kosmetice. A existují studie, které říkají, že Evropani Asijcům příliš nevoní.

LN: Vůně jsou dnes hodně spojované s krásou a kosmetickým průmyslem, jakou roli měly původně?

Na úsvitu věků se používaly výhradně pro kultovní účely. Sloužily jako obětina bohům nebo prostředek ke komunikaci s posmrtným světem. Osobní užití se dokonce trestalo. Lidé je pak začali používat nejprve pro mrtvé, při balzamování a doprovázení duší na jiný svět, později byly určeny jen elitám nebo kněžským řádům. Přírodní vonné látky se obtížně a nákladně získávaly, byly proto vždy považovány za velice cenné. Masově se rozšířily až ve 20. století s rozvojem syntetických látek.

LN: Řekla byste, že se dnes duchovní význam vůní vrací?

On nikdy nezmizel, jen jsme na něj možná trochu zapomněli a teď se pomalu opět rozpomínáme. Třeba v Orientu, kterému se přezdívá kolébka vůní, byl ale přítomný vždycky. Vůně je nedílnou součástí modliteb muslimů.

LN: Obsahují dnešní parfémů vůbec ještě přírodní látky?

S citrusovými esencemi se pracuje běžně. U květinových vůní jsou ale přírodní složky přítomné už málokdy. Když bude v parfému třeba pravá růže, buďte si jistá, že vám to dá výrobce vědět – i cenou. Kdyby ale všechny parfémů měly používat přírodní suroviny, planeta by to nebyla schopná zvládnout. Už takto je lidská touha po vůních obrovskou zátěží pro životní prostředí. Přivedla k ohrožení až vyhynutí několik rostlinných i živočišných druhů. Například u bergamotového oleje je situace taková, že se ho prodá o čtyřicet procent více, než se vyprodukuje. A uvědomte si, co všechno je parfémované. Čisticí prostředky, toaletní papír... Buďme rádi, že vůně nejsou vždy jen přírodní!

MARIE VEJVODOVÁ

spolupracovnice LN

2 KATEŘINA NOVÁKOVÁ

Narodila se v roce 1987 v Havířově. Vystudovala chemii přírodních látek na VŠCHT v Praze. Po dokončení studia se obor parfumerství učila u Johna Stephena v Londýně, který tvoří parfémů pro britskou královnu. S kolegyní Kateřinou Melenovou založila v Praze galerii Archa vůní a letos v létě představuje svou vlastní značku Love and little pepper.